PENAL REFORM INTERNATIONAL

Protecting Procedural Rights of Children in the Digital Age

РЕЗУЛТАТ D4.3

РЕЗЮМЕ

Захист процесуальних прав дітей у цифрових системах правосуддя

Посібник із пілотних рішень, випробуваних в Ірландії, Румунії, Іспанії та Україні

PPRO-Child project
Project 101160525 • JUST-2023-JACC-EJUSTICE
October 2026

Terre des hommes Helping children worldwide.

Tierra de hombres
Ayuda directa a la infancia desamparada

Funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Commission. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

ВисновкиВисновки

У цьому розділі наведено короткий огляд посібника для читачів, які бажають ознайомитися з основними проблемами, рішеннями та результатами по кожній країні без детального викладу, що міститься в розділах, присвячених окремим країнам. У ньому розглядається значення цього посібника, пілотні проекти в Ірландії, Румунії, Іспанії та Україні, а також основні рекомендації.

Висновок: чому цей посібник є важливим

Дистанційні судові слухання стали частиною повсякденного кримінального судочинства щодо дітей у всій Європі. За умови правильного застосування вони можуть позбавити дитину від тривалої подорожі, перебування у ворожій атмосфері судової зали або особистої зустрічі з підозрюваним. У разі неправильного застосування діти не чують, що відбувається, не розуміють, що відбувається, відрізані від свого адвоката та залишаються наодинці перед екраном. У період з 2024 по 2026 роки проєкт PPRO-Child впроваджувався в Ірландії, Румунії, Іспанії та Україні з метою з'ясувати найбільші ризики і небезпеки для процесуальних прав дітей, а також для апробації практичних рішень разом з установами та фахівцями, які щодня працюють з дітьми. Відправною точкою стали стандарти, встановлені Директивою (ЄС) 2016/800, та 10-пунктний план проєкту: обмеження дистанційних слухань процедурними та адміністративними питаннями, інформована згода дитини, попередня індивідуальна оцінка, конфіденційний доступ до адвоката та перевірка розуміння дитиною ситуації.

У кожній країні дотримувалися одного й того самого підходу: швидка оцінка потреб та національний круглий стіл для виявлення ризиків; Консультативна рада з питань дітей, до складу якої входять молоді люди з власним досвідом, щоб думка дітей залишалася в центрі уваги; спільні семінари з фахівцями для розробки рішення; а також пілотний проект для його випробування. Чотири рішення відрізняються між собою, але їх об'єднує одне: гарантії, на які діти мають право в залі суду, не повинні зникати, коли слухання переноситься на екран.

Ірландія

Проблема. Усі дистанційні судові засідання за участю дітей, підозрюваних або обвинувачених у скоєнні злочину в Ірландії, відбуваються з території центру утримання дітей «Оберстаун», проте для них не було розроблено жодних процедур проведення. Забезпечення прав дітей під час дистанційних судових засідань значною мірою залежало від випадку. Якщо окремий суддя чи адвокат налагоджував ефективний зв'язок, досвід був позитивним; якщо ні, система не мала механізмів, щоб це компенсувати. Діти рідко спілкувалися зі своїм адвокатом до або під час слухання, часто не могли бачити, хто перебуває у залі суду, і не завжди були впевнені, яке рішення було ухвалено.

Рішення. Офіційна процедура проведення дистанційних судових слухань (через відеозв'язок) у центрі утримання дітей «Оберстаун». У ній визначено, що персонал повинен робити до, під час та після слухання: підготувати дитину за кілька днів до слухання, переконатися, що дитина бачить і чує суд, провести з нею бесіду після слухання та сприяти контакту з адвокатом. Контрольний список для суддів вимагає від них використовувати зрозумілу для дітей мову, та перевіряти, чи вони все зрозуміли — це дві зміни, про які одностайно просили підлітки.

Результат. Ця процедура була впроваджена в систему управління «Оберстауном», двічі затверджена його внутрішніми радами та передана на розгляд національних інспекційних органів. Навчальні

заходи з впровадження процедури дозволили виявити практичні проблеми та вирішити їх ще до початку її повного впровадження. Голова окружного суду взяв на себе зобов'язання використовувати судовий контрольний список, а проєкт реконструкції приміщень для дистанційних слухань наразі знаходиться на розгляді в Управлінні громадських робіт. Дані щодо впливу на дітей під час слухань онлайн будуть отримані в результаті власного моніторингу центру «Оберстаун».

Румунія

Проблема. Не існує єдиної процедури дистанційного заслуховування дітей. Підлітки описували онлайн-засідання як холодні, поспішні та залякуючі: вони часто не чули, не мали можливості наодинці поспілкуватися зі своїм адвокатом, у кімнаті були інші люди, і їм не пояснювали, що передбачає ця процедура. Обладнання, приміщення та професійна підготовка значно різняться між судами, прокуратурами, поліцейськими відділками та центрами утримання.

Рішення. Стандартна оперативна процедура (СОП) для дистанційного допиту неповнолітніх — як жертв, так і свідків та підозрюваних — у поліції, прокуратурі та судах. Вона починається зі структурованої оцінки того, чи підходить дистанційний допит саме цій дитині, містить перелік тривожних ознак, за наявності яких допит слід припинити або змінити його формат, а також надає фахівцям рекомендації щодо підготовки, самого допиту та подальшого супроводу. Її основними принципами є інформована згода дитини, постійна підтримка з боку психолога або юридичного фахівця, а також безпечна платформа, яка дозволяє адвокату, психологу та довіреній особі приєднатися одночасно. СОП була розроблена спільно суддями, прокурорами, поліцією, службами захисту дітей та НУО, переглянута Дитячою консультативною радою та супроводжується навчальною програмою та контрольним списком для суддів і прокурорів.

Результат. Сильна підтримка з боку залучених фахівців та інституцій: у червні 2026 року було підготовлено 20 фахівців, а через Національний інститут магістратури забезпечено прямий доступ до підготовки суддів. Пропозиції щодо безпечної платформи для дистанційних слухань та спеціалізованої служби підтримки будуть подані до Вищої ради магістратури та Міністерства юстиції. Вплив на дітей під час реальних слухань ще належить оцінити за допомогою моніторингу, вбудованого в навчальну програму.

Іспанія

Проблема. Діти брали участь у дистанційних судових засіданнях, не розуміючи їх суті. Діти, які перебували у виправній установі для неповнолітніх «Баїя-де-Кадіс», повідомили Дитячій консультативній раді, що не розуміли своїх віртуальних судових засідань, а деякі з них погодилися на угоди про визнання вини (conformidades), не знаючи, на що саме вони погоджуються, що у свою чергу викликало у них почуття жалю та відчуття, що їх обдурили. Оцінка потреб також вказала на емоційний та комунікативний тягар цифрових судових процедур, під час яких умови для реального розуміння легко втрачаються.

Рішення. Короткий, заснований на правах дитини контрольний список для адвокатів, що містить інструкцію з використання та охоплює десять аспектів на етапах до, під час та після дистанційного судового засідання. Він був розроблений спільно з адвокатами з колегій Кадіса та Малаги та апробований серед дітей у виправній установі для неповнолітніх «Баїя-де-Кадіс». Пріоритети дітей — зрозуміла мова, конфіденційність у спілкуванні з адвокатом, відчуття свободи та безпеки під час виступу, а також можливість бути почутими — стали основою для протоколу, що застосовується перед слуханням, який зобов'язує адвокатів перевіряти та фіксувати, чи розуміє дитина висунуті

звинувачення, їхні наслідки та свої права. За порадою практикуючих юристів контрольний список було скорочено з п'ятнадцяти до семи сторінок і переведено на просту шкалу від 1 до 5, щоб його можна було використовувати в перевантажених судах у справах неповнолітніх.

Результат. Оцінка, надана самими дітьми, змусила задуматися: вони не відчували свободи висловлюватися та не могли зрозуміти суддю, а також мало довіряли деяким залученим фахівцям. Коли одне засідання Дитячої консультативної ради проводилося онлайн, діти брали в ньому помітно меншу участь, ніж під час очного засідання — це є прямим прикладом того, як сам цифровий формат може послабити голос дитини. Робота над спільним розробленням також дала підстави вимагати змін у системі: відсутні підготовка та супровід дітей, а фахівці перебувають під тиском системи. Під час навчання цей інструмент допоміг фахівцям зрозуміти, який тиск відчуває дитина, ознайомитися з академічною термінологією, заохочувальними заходами та проблемами управління часом. Пілотний проект досі триває: контрольний список було надіслано сорока фахівцям, а організація «Tierra de hombres España» запросила шість національних органів, зокрема Генеральну раду іспанських адвокатів (CGAE), прокуратуру, омбудсмена та деякі міністерства, долучитися до його використання. Кількість письмових відповідей виявилася меншою, ніж очікувалося, через літній період, конфіденційність клієнтів та відсутність відповідних повноважень.

Україна

Проблема. Діти, які перебувають у конфлікті з законом, були недостатньо поінформовані та погано підготовлені до дистанційних судових засідань: вони не знали, як відбуватиметься засідання, якими є їхні права, що робити у разі збою зв'язку або хто є іншими учасниками. Низька якість звуку та зображення, а також адвокати, які долучалися до засідання з іншого місця, посилювали їхній стрес та обмежували можливість конфіденційного спілкування.

Рішення. П'ять практичних Пам'яток — контрольних списків для дітей, їхніх законних представників, адвокатів, психологів та медіаторів — із поясненням, як підготувати дитину до дистанційного судового засідання та що робити під час нього й після нього. Їх було розроблено спільно з Координаційним центром з надання безоплатної правничої допомоги (БПД), вдосконалено з урахуванням відгуків Дитячої консультативної ради та апробовано в період з березня по червень 2026 року.

Результат. Більшість фахівців оцінили Пам'ятки як «добре» або «відмінно» та визнали їх корисними як для систематизації вже наявних знань, так і для перевірки власної практики. Діти з радістю сприйняли ці рекомендації і, як і залучені фахівці, запропонували відеоформат; після пілотування Пам'яток було створено анімаційний відеоролик для дітей. Координаційний центр міг би включити ці пам'ятки до вступного навчання та протоколів для адвокатів, які надають правничу допомогу, психологів та медіаторів, а також до своїх критеріїв моніторингу якості їхньої роботи з дітьми; наскільки це буде реалізовано, залежатиме від більш широкої реформи системи правосуддя в рамках Національної стратегії щодо правосуддя, дружнього до дитини.

Основні рекомендації

У сукупності ці чотири пілотні проєкти дають змогу виокремити такі висновки для тих, хто розробляє, впроваджує або адаптує подібні рішення, а отже, і для практичної реалізації стандартів, викладених у 10-пунктному плані проєкту та інформаційному бюлетені:

1. Закріпити кожне рішення в установі, яка може його впровадити, спланувати процес його затвердження та провести навчання персоналу перед запуском.

2. З самого початку залучати як офіційних партнерів усіх учасників, від яких залежать заходи безпеки, таких як адвокати, суди та органи влади, що керують технологією.

3. Залучати дітей на достатньо ранньому етапі, щоб вони могли вплинути на формування інструменту, та надавати їм формати, розроблені спеціально для них.

4. Складати інструменти мовою, звичною для практиків, і робити їх достатньо короткими для завантажених судів.

5. З самого початку варто передбачити моніторинг, який охоплюватиме те, як фахівці використовують та сприймають інструмент, а також чи діти зрозуміли його та чи відчували себе вільно, щоб висловитися, а не лише те, чи дотримувалися процедур.

6. Надати пілотним проєктам достатньо часу та фінансування для оцінки, щоб продемонструвати їхній вплив на дітей під час реальних судових засідань, а також те, як фахівці ними користуються.

7. Під час впровадження рішення зберігати ті самі запобіжні заходи, адаптувати способи їх реалізації та повторювати процес спільного розроблення разом із місцевими фахівцями та дітьми, а не обмежуватися лише перекладом інструменту.